

Werkwoorden

De werkwoordenwijk

Er is een wijk die je niet met de fiets kunt vinden en ook niet op een gewone kaart: de werkwoordenwijk. Je komt er pas wanneer je een zin aan het schrijven bent en blijft haperen bij een werkwoord. Dan, alsof er een deur opengaat die er eerst niet was, sta je opeens voor een kleed vol straten en lanen, met kleurige buurten ertussen, en precies in het midden een rode rotonde.

In deze wijk woont Verbo. Nog niet zo lang trouwens. Verbo is er pas komen wonen, en eerlijk gezegd kent Verbo de weg door de wijk nog niet helemaal uit het hoofd. Vandaag gaat Junne met Verbo op pad. Junne twijfelt over een werkwoord in haar zin. "Kom erbij," zegt Verbo tegen Junne, en rolt het kleed nog een stukje verder uit. "Je hebt een werkwoord in je zin en je wil weten hoe je het werkwoord goed schrijft. De werkwoordenwijk gaat je helpen. Laten we samen op de plattegrond kijken welke route je nodig hebt. Wanneer we alle vragen beantwoorden komen we vanzelf op de juiste plek terecht." Samen stappen ze door de plots geopende deur de werkwoordenwijk binnen. Verbo en Junne stellen zichzelf de eerste en belangrijkste vraag: is dit werkwoord de persoonsvorm in de zin?

Verbo legt uit wat dat betekent. De persoonsvorm is het werkwoord dat meebeweegt met de zin: het past zich aan aan wie iets doet en aan de tijd. Verandert het woord mee zodra je een ander onderwerp in de zin kiest? Of wanneer je de zin in een andere tijd plaatst? Dan is het een persoonsvorm, en dan ga je de wijk in. Blijft het werkwoord

precies hetzelfde, hoe je de zin ook draait en keert? Dan hoeft je de wijk helemaal niet in. Dan sla je bij de ingang meteen rechtsaf, je loopt door de Werkwoordenallee de wijk weer uit. “Verandert het werkwoord mee, dan is het werkwoord de **persoonsvorm** in de zin,” zegt Verbo, “kom we lopen samen de wijk in. Kijk we komen vanzelf bij de rotonde.

En daar staan we dan: op de rode rotonde, midden in de wijk, waar alle straten vandaan gaan. Dit is de persoonsvorm-rotonde. Vanaf de rotonde kun je twee kanten op of je gaat weer terug, dat kan natuurlijk ook. Wanneer ga je terug? Dat vertel ik je zo.

Allebei de straten aan de rotonde stellen je de vraag: **Wanneer ben ik?**

Neem je de eerste afslag, dan loop je de Verleden-tijd-laan in. Met huizen die je aan gisteren en toen en vroeger doen denken. Neem je de tweede afslag, dan loop je de Tegenwoordige-tijd-sstraat in, met huizen die fris en net geveerd zijn, van nu en elke dag. In allebei de buurten zie je vrijstaande huizen en flats. Ik zal je daar dadelijk meer over vertellen.”

“En wanneer ga je dan terug?” vraagt Junne. “Nou,” zegt Verbo, “je gaat terug wanneer je bij jouw persoonsvorm verandering van klank hoort. Zoals bij het werkwoord hebben. Dan wordt het ‘zij heeft’. Heeft klinkt echt heel anders dan hebben toch. Je hoort direct hoe je heeft moet schrijven. Je hoeft niet na te denken over de aparte afspraken bij werkwoorden, je gebruikt

gewoon de spellingsafspraken. **Wanneer de persoonsvorm geen klankverandering heeft ga je weer terug** en loop je via de Werkwoorden-allee de werkwoordenwijk uit.”

“Wat is jouw zin?” vraagt Verbo aan Junne. “Nou”, zegt Junne, “ik stond gisteren op het schoolplein te juichen omdat ons team had gewonnen. Mijn zin is: Ik ... gisteren op het plein.” Samen denken ze na. **Wanneer ben ik?** Het was gisteren en gisteren is verleden tijd. Samen met Verbo neemt Junne de eerste afslag, de Verleden-tijd-laan. Ze komen in de verleden-tijd-buurt. De huizen zijn oud, huizen die je aan gisteren en toen en vroeger doen denken.

Al snel staan ze op een splitsing. Hier hangt de vraag: **Met wie ben ik?**

Links zien Verbo en Junne een smalle laan en rechts een bredere laan. De smalle laan is voor als je alleen gaat; de bredere laan is voor als je samen gaat. Verbo vraagt aan June of ze haar zin er nog weer even bij wil pakken. “Ik ... gisteren op het plein.”, zegt June. “Je juicht alleen, we kiezen de smalle laan.” zegt Verbo. Een eindje verderop, zien ze de straat langs een klein blauw water buigen met volop woonboten.

“Deze buurt langs het water,” zegt Verbo, “is voor werkwoorden die in de verleden tijd -te of -ten krijgen. Denk aan juichte, lachte of sprintte. Hier staan de oude huizen en liggen woonboten in het water. **Hier moet je zijn wanneer jouw werkwoord -te krijgt in de verleden tijd en de persoonsvorm enkelvoud is.**

Zie je daar aan de overkant van het water die flats? Dat zijn de meervoudflats, **daar moet je zijn wanneer jouw werkwoord -ten krijgt in de verleden tijd en de persoonsvorm meervoud is.**

Aan de lanen die niet vlak langs het water lopen staan de oude huizen en meervoudflats die in de verleden tijd -de en -den krijgen. Zoals wandelen en spelen. Deze straten lopen langs de rand van dit deel van de wijk. De huizen horen bij enkelvoud, de flats bij meervoud."

"Hoe weet je nu of je in de verleden tijd -te en -de gebruikt?, aarzelt Junne. "Tja, dat heb ik me ook afgevraagd", zegt Verbo. Ik vroeg het aan Koos, heb je hem gezien? Die oude man met baard en pet die kluste aan zijn boot daar in het water. Hij vertelde me dit: Bij heel veel woorden weet je het gewoon direct, je hebt die woorden al zo vaak uitgesproken. Je weet gewoon dat het lachte is en geen lachde." Junne lacht een beetje zuinig en zegt dan aarzelend: "Ik weet het niet altijd precies hoor. Soms twijfel ik." Junne zucht er even bij. "Dat is niet zo raar hoor", zegt Verbo, "dat heb ik ook. Dus ik vroeg aan Koos hoe ik het zeker zou kunnen weten. Koos vertelde me dit: Denk gewoon aan mij als je twijfelt. Koos fixt 't schip. **Alle werkwoorden die hier bij de vijfver thuishoren, eindigen in de ik-vorm op een medeklinker die in deze zin past: Koos fixt 't schip.**

Luister maar.

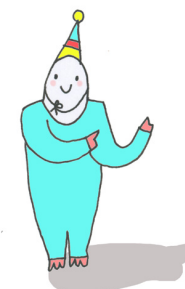
Je neemt het werkwoord *hakken*.
De ik-vorm is *hak*.
De laatste letter is een *k* en de *k* zit in de zin **Koos fixt 't schip**.
Dan wordt het dus *hakte*.

Net als bij *missen*.
Ik-vorm: *mis* → *s* → *miste*.

En *sloffen*.
Ik-vorm: *slof* → *f* → *slofte*.

Wanneer je deze zin onthoudt zit je altijd goed."

Verbo ziet dat Junne het snapt. Junne zegt: "Dan weet ik mijn zin: *Ik juichte gisteren op het plein*. Weet je waarom?"

Ik ben alleen, dat is enkelvoud en de persoonsvorm staat in de verleden tijd.

Juichen → ik-vorm: *juich* → *ch* → *juichte*

Het werkwoord is *juichen* en de ik-vorm is *juich*. De laatste letters zijn *-ch*, die staan in de zin **Koos fixt 't schip**. De vorm van het werkwoord wordt: *juichte*.

"Mooi, het klopt wat je zegt. Je weet hoe je de persoonsvorm in jouw zin moet schrijven. Wat geweldig leuk om met jou door de werkwoordenwijk te dwalen. Ik ben zo blij dat ik hier woon." Verbo huppelt en springt rond Junne. "Kom we gaan."

Junne en Verbo lopen terug naar de persoonsvorm-rotonde. 'Wacht', zegt Junne, "Er is nog een afslag. Kijk, ook hier hangt de vraag: **Wanneer ben ik?** Zullen we hier ook nog even kijken? Ik ben wel benieuwd." Verbo kijkt Junne aan. "Echt, wil je nog meer weten? Kom we gaan ook dit deel van de wijk in. Ik laat je alles zien."

"Eerst even deze vraag. **Wanneer ben ik?** Is het nu, vandaag? Dan nemen we deze afslag vanaf de persoonsvorm-rotonde. Dit is de Tegenwoordige-tijd-straat in. Kom je mee?" De huizen in deze buurt zijn fris geleverd, ze zien er goed onderhouden uit. Al snel stuiten Verbo en Junne ook hier op een splitsing met de vraag: **Met wie ben ik?** Net als op de Verleden-tijd-laan. "Weet je nog", zegt Verbo. "Doet iemand het alleen dan kies je de smalle straat. Zijn ze met meer? Kies dan de brede straat met de hoge flats."

Verbo huppelt. "Ga je mee de smalle straat in? Daar verderop is nog kronkelig zandpad." vraagt Verbo. "Kijk, hier zien we de volgende splitsing. Hier moet je nadenken of de zin over jezelf gaat of over een ander."

Gaat de zin over jezelf, dan kies je het rechter pad langs de zonnebloemen. In dit pad gebruik je nooit een extra -t.
Gaat de zin over iemand anders? Kies dan het pad langs de bomen voor de extra -t."

"Ik wil je nog wel iets bijzonders vertellen over het pad langs de zonnebloemen. **Is de zin vragend en is het onderwerp je of jij? Ook dan mag de persoonsvorm over dit pad, de extra -t blijft achterwege.** Wandel je met me mee?"

*Ik ga over het zandpad.
Jij gaat over het zandpad.
Ga jij over het zandpad?*

"Ken je nu de geheimen van deze wijk?" vraagt Verbo. "Jazeker", glundert Junne. "Het is niet zo moeilijk. Brede straten en lanen zijn voor meervoud, voor als je iets samendoet. Smalle lanen en straten, steegjes en paden zijn voor enkelvoud, wanneer iemand iets alleen doet. Op de persoonsvorm-rotonde kies je of het werkwoord gaat over nu of over toen."

En is je werkwoord geen persoonsvorm? Dan ga je via de werkwoordenallee zo de wijk uit. Ben ik nog iets vergeten?"

"Nee hoor. Je hebt het helemaal goed. Bij elke persoonsvorm stel je jezelf steeds diezelfde twee vragen. **Met wie ben ik?**: alleen, of met meer dan één?"

En wanneer ben ik? nu, of toen? De rest wijst zichzelf. Zullen we nog een keer?"

Zo lopen Junne en Verbo, elke keer opnieuw, langs dezelfde rotonde: eerst de vraag of het werkwoord überhaupt de persoonsvorm van de zin is, dan de vragen **Wanneer ben je?** en **Met wie ben je?**

Straat voor straat, huisnummer voor huisnummer, tot de zin klopt en de persoonsvorm op de goede plek in de wijk woont.

Wanneer ze uiteindelijk weer bij de ingang van de wijk staan, kijkt Verbo Junne aan en zegt: "Kom gerust terug, wanneer je wilt. Gezellig. Ik vind het heel fijn om samen op zoek te gaan naar de juiste plek voor jouw persoonsvorm." Verbo rolt het kleed op, klaar om het straks opnieuw uit te rollen voor de volgende schrijver die de persoonsvorm precies goed wil schrijven. Zo loopt Verbo met het kleed onder de arm weg.

Wat neem je mee uit de werkwoordenwijk?

Elke persoonsvorm stelt je twee vragen: **Met wie ben ik?** (één, of meer dan één) en **Wanneer ben ik?** (nu, of toen).

Is een werkwoord geen persoonsvorm, dan hoef je die vragen niet eens te stellen — dan sla je meteen rechtsaf en loop je de werkwoordenwijk uit.

Tip

Maak kaartjes en gebruik ze op je kleed.

- Werkwoordenwijk
- Werkwoordenallee
- Persoonsvorm-rotonde
- Laan van de verleden tijd
- Tegenwoordige-tijd-sstraat
- Wanneer ben ik?
- Met wie ben ik?
- Meervoud
- Enkelvoud: ik, jij?
- Enkelvoud: de ander